

ligere possimus, quo naturæ sensu ducimur in notitiam supremi rerum opificis & gubernatoris, eodem doceri eum esse invocandum, faterique sine ejus ope imbecillia heic esse omnia & perturbata atque prapostera. Sed ajunt (Bolingbroke loco superius citato) generalem ad id providentiam, ejusque leges satis superque esse, ut non necesse sit obtundere Deum, ut novas vires suppetat, seque pœniteat veteris mundi ordinis. Quasi vero hæc nova subsidia extra æterni ordinis schema vagentur, aut heri, ac nudius tertius excogitata sint ad antiqui mundi labes rescindendas. Omnia hæc sunt in æterno divinorum consiliorum ordine: æterno mundi schemate continentur (a). Nihil enim Deus velle potest, quod non semper voluit, nihil nolle, quod non semper noluit.

Capita attingi virtutum humanarum. Ea qui probe servabit, grandem proculdubio gradum in vita recte gubernanda faciet. Rem autem ulterius non proveho, copiosius id in *Ethica*, si vita suppetat, facturus. De iis vero, quæ ad beatitudinem æternam spectant, copiosius disserere philosophi non est: theologorum est ea provincia. Nunc tibi menti mundi architectrici & gubernatrici principio lætus qualemcumque hanc opellam in gratiarum actionem devoveo: tum in spiritu & veritate supplico, ut opem continues.

*Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas,
Nec sine te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit latum, neque amabile quidquam
Te solam invoco, te scribendis grandibus esse.*

AP-

(a) Eusebius Casariensis *hist. Escl. lib. I. cap. 4.* practicum Christianum seu moralem definit esse, qui per Christi cognitionem atque doctrinam, modestia, justitia, tolerantia, fortitudine, & pietatis cultusque unius, qui super omnia est, Dei professione ornatus est. Atque primos a mundo condito mortales hæc omnia non minus studiose, quam nos coluisse, eaque viros Deopides ex portibus evocatis constituisse τροπον της βίης, rationem vitæ. Nam christiana profecto religio quod ad has notiones, quas is memorat, Dei, & cardinalium virtutum, natura systemati adamussim consentit, ut a nobis in II. parte demonstratum est.

APPENDIX

AD CAPUT SUPERIUS

*De virtute generatim, ejusque causis
& signis.*

§. I. **Q**Um quidam sint, qui licet agnoscant virtutem necessariam esse ad bene beatæque vivendum, videntur tamen in eo hærerè ancipites, acquiri ne possit, necne, ac qua ratione & via, suspicanturque, a natura totam esse, non ab arte quoque, disciplina & exercitio, ut proinde inutilem possint existimare omnem, quam philosophi eam in rem operam impendunt; ego quæ ad virtutem generatim pertinent, ejusque effectrices causas retractare hoc in loco tanto lubentius suscepi, quanto res est, quæ naturæ nostræ magis interest. Scio esse, qui mihi illud objiciant, difficile esse ab artificio suo discedere (a); quique censeant, idcirco me res diversi generis uno in loco coartare; ac delphinum silvis appingere, fluctibus aprum, ut quibus ego præsertim studiis delecter, ostendam. Sed & certum mihi est, nihil esse ab ulla disciplina alienum, quod quoque modo subjectam ei rem explicare & illustrare possit; & quo quis jure censere possit esse a Psychologia alienum quodcumque ad naturam animi & hominis pertinet, nondum satis intelligo. Ego potius sæpe metaphysicorum libros legens (quid enim id dissimulem?) dolui, viros summos, veteri Platoniorum entusiasmo abreptos in *homine metaphysico* & abstracto contemplando totos fuisse tamdiu occupatos, naturæ vero hominem, quod nostra ac generis humani magis interest, quasi ab officio suo alienum, ne inspicere quidem dignatos esse, in quo mihi illi ignoscant,

X 2

si

(a) *Cathedram Ethicæ id temporis occupabat auctor.*

si ingenio & tempore abusus judicem (a): perfectio enim scientiæ humanæ non ab abstractis phantasticisque notionibus, sed a natura petenda est, a qua si vel hulum notionibus nostræ deflexerint, falsæ sunt, velut a regula abnormes. Itaque illi in hoc errabant, quod eundem metaphysicum hominem, & hominem naturæ opinabantur, quum longe a se distiti & diversi sint (b): Platonium ego hominem, aut Stoicum nullibi nisi in libris philosophorum comperio: alius est & diversus naturæ homo: ac de homine naturæ me plus docent ii, qui eos depinxerunt, qui in tellure gignantur, ut historici, quam omnes Platoniorum & Stoicorum libri. Itaque me quoque poenitet, non exiguum tempus in hujusmodi acroasibus contrivisse. Accedit, quod hæc metaphysici hominis contemplatio aut exiguum, aut nullum faciat in vita humana præclare agenda operæ pretium. Nam eum nos hominem addiscere oportet, quocum vivimus; nec vero vivimus, nisi cum naturæ homine. In homine autem hoc contemplando ejus constitutio, propensiones, dispositiones, qualitates, ac ea demum, quæ sunt in eo omnia seu a natura, seu a vitæ commercio & disciplina, perpendenda sunt ac diuturnis experimentis discenda. Secundum hæc in vitæ rectæ & beatæ regulas inquirere oportet; ad eas tandem hunc hominem formare, & ubi enormis abit, revocare. Id ego esse ajo in philosophia præclarum. Sed eo redeamus, unde discessimus.

§. 2. Aristoteles in libris ad Nicomachum virtutem in hoc esse positam arbitratur, ut animi affectus temperet ac modificet, ut esse possint apta ad beatitudinem consequendam instrumenta. Itaque affectus velut materiam virtutum habet. Nos nec ab hac notione desciscimus, & iterum hoc in loco virtutem ex fine definimus. Virtus igitur est, quidquid naturam perficit, atque ad finem suum consequendum habiliorem reddit: ut

(a) Stultitiæ apotheosim hanc vocat Varulanius.

(b) Pluribus hæc enucleavit Bolingbroke in Essay 1. & 2. concerning the nature, extent, and reality of human knowledge 1000. 1. & 2. operum philosophicorum.

ut contra vitium est, quod impeditiorem efficit ad finem suum, aut ab eo distrahit. Quoniam autem affectus naturæ humanæ sunt quidam vehementiores impetus, ac quasi elastici vectes, quibus in finem impellimur, tota naturæ virtutis, ejusque officium in hoc præsertim posita sunt, ut eos temperet, modificet ac ex mundi divino systemate ad summum naturæ nostræ bonum regat.

§. 3. Fines porro naturæ nostræ, quod sæpe alias dictum, aut præsentem tantum vitam spectant, aut futuram quoque. Quæ hominem perficiunt ad vitæ futuræ beatitudinem, atque ad eam regunt, virtutes theologicæ dicuntur, quas edisserere theologorum erunt partes: nos philosophiam pertractamus. Præsentis vero vitæ duo status spectandi sunt, monasticus, & civilis, seu vita solitaria, & vita socialis. In primo statu tranquillitas, & pax vitæ privata, in secundo vero tranquillitas ac salus totius societatis maximus finis est. Quocirca quæcumque hominem perficiunt ad tranquillitatem vitæ monasticæ virtutes monasticæ & ethicæ appellantur: quæ vero eundem hominem ad societatem sancte colendam servandamque instituunt, & societatis tranquillitatem securitatemque pariunt, dicuntur virtutes civiles.

§. 4. Quum homo anima, & corpore constet, intelligitur, esse virtutes, quæ animum, esse quæ corpus, & esse quæ utrumque perficiunt. Quæ corpus perficiunt, nec animam spectant, hujus non sunt loci; physiologorum medicorumque est ea provincia. Quæ vero ad animum, aut totum hominem attinent, duplici item sunt in genere posita: nam aut rationem, aut voluntatem, seu potentiam appetendi perficiunt. Illæ virtutes intellectuales nominantur: hæc morales.

§. 5. Jam quod animum ad finem suum perficit, aut actus est, aut habitus: habitus omnes disciplina seu continuatione actuum acquiruntur, ut nullus sit in natura nostra ingenitus, licet sit in ea habitudo quædam, & aptitudo ad habitus excipiendos. Scilicet humana natura spectanda est velut mollis quædam cera, quæ nullis figuris prædita, est tamen apta omnibus excipien-

piendis. Nullis nos virtutibus moralibus ornati nascimur Adæ filii: quin potius ita gignimur, ut facilitatem naturam habere videamur excipiendis vitiis, quam virtutibus, quemadmodum humana docet historia. Præterquamquod, quæ sunt innata, non sunt mutabilia, ut Aristoteles ipse ratiocinatur: virtutum vero habitus omnes mutabiles sunt; virtutes ergo innatæ non sunt. Divina igitur ope, assuefactione, ac continuata naturæ nostræ inflexione ad honestatem, & iustitiam, virtutum habitus acquiruntur. Quanquam autem singuli actus, quibus habitus virtuosos acquirere nitimur, virtutes quoque sunt, & appellantur, vulgatius tamen est, habitus ipsos virtutes appellare.

§. 6. Sed gravis hoc in loco vetusque nobis exoritur quaestio, acquiri ne possit virtus. Quum virtus in eo sit omnis posita, ut affectus in ordinem cogat componatque atque attemperet quum ad naturæ nostræ indigentiam, cuius sunt illi argumentum, cuique permovendæ velut vectes inserviunt; tum ad externarum rerum cum eadem natura nostra *αναγωγας* relationes, id totum minime arte ulla fieri posse videtur. Nam natura nostra temperamentis necessario agitur, ut ea nec extirpare possimus, nec immutare. Sunt quidam, qui sanguineo temperamento præditi, in jocos, scurrilitatem, amores, aliasque corporis voluptates quasi inviti rapiuntur, quos qui frænare velit, is totam eorum naturam immutat, necesse est. Alii temperamento sunt præditi melancholico, ut idcirco perpetuo inquieti sint, minime sibi satisficientes, turbidi, truces, immanes. Eos qui cicures efficere velit, fibras, vasa, fluida, structuram omnem humani corporis, & naturæ constitutionem pervertere debet. Sunt quidam natura timidi & pusillanimi; iracundi alii & ruinis simillimi: quidam molles & inertes: alii avari, alii natura ambitiosi: quidam subdoli & fraudolenti. Hos ubi ad virtutem componere velimus; a primis naturæ elementis exordiri oportet. Accedit, quod naturæ humanæ constitutiones diversæ a climatibus, si non integræ nascuntur, at plurimum tamen pendeant, id quod geographia humani generis satis docet. Ita isti concludere sibi videntur,

vit-

virtutem, nisi a natura sit, acquiri nullo pacto posse, aut naturæ esse dissimulationem.

§. 7. Falluntur tamen, eaque naturæ humanæ faciunt indomabilia, quorum nihil est non patiens fræni. Ac principio temperamenta magis vim habent ad excipiendum, quam ad moraliter agendum: facilitates aut difficultates faciunt irritationem recipiendi potius, quam agendi. Ratione, sensu, & phantasia naturam commovent, facilius quidem & promptius, aut tardius & difficilius, quam si abessent: imperium rationis non semper elidunt. Ac ut mollitudo aut durities in cera facilitas est, aut difficultas ad literas excipiendas, non vis scalpens; eodem modo temperamenta efficiunt, ut promptius & facilius, aut difficilius & tardius quibusdam rerum imaginibus agitemur, non autem ut perpetuo inviti impellamur. Deinde vim habeant physice agendi: vim certe habere non possunt ad necessario moraliter agendum: libertatem enim ad *κακίαν* malitiam moralem non necessario trahunt, etsi sæpe non leviter alliciant. Quamobrem si rationem emendare, si phantasiam purgare studeamus, si rerum bonitatem aut malitiam exacte dimetiamur, si veras rerum cum natura & finibus nostris relationes dispiciamus, poterimus quidem ab illis aut paullo vehementius commoveri erga vitia, aut retardari aliquantum a virtute concipienda, nullo autem modo inviti ad illa adigi, aut ab his retrahi. Itaque experimento didicimus, plurimum in iis moderandis posse & purgatam sanamque rationem, & continuatum studium, diligentiamque ea ad regulam subigendi. Nec ullum majus argumentum esse potest, evadere illa posse instrumenta virtutis, quam quod experientia docet, plures sibi illa & rationi submisisse, ut sentirent quidem se aut vehementius agitari, aut impediri vi magna, interea vel frænarent, vel stimulis agerent: Neminem esse ego ajo quantumvis depravatum, qui, si ingenuus esse velit, se invitum ad vitia rapi fateatur: neminem scelestissimum, qui ad honestatem & virtutem flecti nequeat. Non quidem negaverim, plurimum climata in temperamenta & mores influere; sed necessario agere, id ego esse falsum

X 4

ex

ex experientia comperio . Scilicet plures sunt sub eodem ferme climate nationes , quæ diversis vivunt moribus . Nam sub eodem prope climate sunt Japonenses , Sinenses Septentrionales , Tartari plures , Armeni , Græci , Itali , Mexicani Boreales , non iisdem tamen vivunt moribus . Insulani quidam sibi aliquin vicinissimi moribus , & institutis immane quantum distant . Quid quod non eosdem mores in eadem gente diversis temporibus reperiamus ? Nisi quis dicere velit , Græcorum ac Romanorum , qui fuerunt olim , mores & studia , eadem nunc esse . Iidem populi , qui olim barbarie , aut immanitate efferabantur , nunc humani sunt , ac virtuosii : contra aut immanes , qui humani fuere , aut molles , qui fortes , aut injulti , qui juris olim tenacissimi , aut impii , qui fuere pii . Itaque una præcipua illis diversorum morum causa est educatio & disciplina , tum domestica , tum civilis . Quando ergo constat , educatione ad diversos mores flecti naturam humanam posse , fateamur omnium esse naturaliter pacem ; ac proinde ut educatione & exercitio ac commercio vitæ vitia contrahere posse , ita posse & virtutes (a) .

§. 8.

(a) Sunt hæc quidem vera , nec tamen ad omnem omnino virtutem æconomicam & civilem plene pertinere posse videntur : nam sunt quedam animi virtutes , quæ nonnihil ab instrumenti , idest corporis , vi & natura pendunt ; ad quas plene progignendas vix ulla satis est disciplina , si instrumentum resistat . Qui magno lenoque præditi sunt corde , timidi natura sunt . Est ulla disciplina , qui iis magnos animos ingenerare possit ? Sunt alii parvo magnæque elasticitatis corde donati , generoso sanguine , vehementi iracundia fbrarum . Hi natura sunt imperterriti audacesque . Quis huiusmodi Catones , Cæsares , Alexandros audaciam dedoceat ? Longa disciplina & patientia aliisque subsidiis humanis aliquid posse non negabo : plane huiusmodi virtutibus informari posse haud ausim affirmare . Vir doctus , cuius ego non libros tantum , sed animi mentisque in primis dotes plurimi facio , Bielfeld tom. II. Politices cap. 1. §. 15. Regum institutoribus hæc precipit : si ces Gouverneurs sont tels que l'importance de leur emploi l'exige , ils enseigneront à leurs élèves destinés à régner un jour , qu'ils doivent être humbles & modestes dans la prospérité (hoc fieri per naturam posse censeo) , fermes & courageux dans les revers (hoc facilius præcipi opinor , quam abjecta natura insinuari) , lents a

§. 8. Quoniam virtutes non innascuntur nobiscum , ut demonstratum est , jure hoc in loco nunc a nobis quæretur , quæ sint causæ effectrices virtutum moralium . Ac videntur esse omnino quinque , Deus , ingenium seu temperamentum , educatio , exercitatio , præcepta . Ac principio veræ & perfectæ virtutis fons primus sola esse potest prima rerum omnium causa : a qua enim sunt essentia , & natura nostra , ab eadem & conservantur & perficiuntur , & ad fines suos potentissime & sapientissime ducuntur . Præterea nemo accuratissime noscere potest præter Deum , naturarum rationalium fines , media ad fines , mediorem cum fine proportionem , & vires ad id necessarias . Deus ergo tantum veræ perfectæque virtutis dator primus esse potest . Is igitur qui tam sapienter portat orbem , ut ajuat divini vates , singula suis viribus plene & instruere & portare potest .

§. 9. Hoc , quod Scripturæ sanctæ est perpetuum dogma , ethnici ipsi philosophi intellexisse videntur . In celebri enim illa inter Græcos controversia , virtus nascatur ne nobiscum , an acquiratur doctrina & exercitatione , Plato sic differuit in Menone , ut virtutem nec a natura esse , nec a nobis , sed a Deo scriberet . Sed sunt plurima Homeri ipsius loca , in quibus ille virtutem a Diis expectandam tradit , quæ studiose collegit Fridericus Rappoldus Commentariis in Horatium pag. 809. Notandum & hoc Epicteti , qui dum de compescendis parvis affectibus , quod virtute fit , disserit , ait , certamen quidem magnum est , opusque planè divinum . Dei igitur memineris . Eum invoca opitulatorem ,

se determiner , prompts dans l'exécution , gracieux envers leurs inférieurs , polis avec leurs égaux , fiers avec dignité envers ceux qui se croient leurs supérieurs en puissance , toujours affables , toujours humains . . . . Qu' ils doivent faire eclater du courage , de l'elevation , de la grandeur d'ame , & de la generosité , & de la candeur dans toutes leurs actions . Et hic ego valde dubito , utrum resistente natura mechanica facile sit huiusmodi civilibus virtutibus imbui . Possent esse copiosus , si exempla ab historia petere vellem , quibus indubium sit , ingratis natura elasticis postremas hæc virtutes nulla arte acquiri posse .

rem, & auxiliatorem, quemadmodum nautæ Dioscurus, quum in tempestate navigant. Quæ enim major tempestas, quam quæ oritur ex imaginationibus violentis, ipsamque rationem elidentibus? Vide Arianum lib. 2. cap. 1. in Epiſtetum.

§. 10. Id confirmatur etiam perpetua experientia vitæ humanæ, ex qua discimus, rationem quantumvis purgatam, dum natura affectibus validissime agitur, vix ullam habere vim ad compescendum, nisi opem illa conferat prima ac æterna mens. Itaque veritates morales in magna hominum parte intellectum cogunt ad assensum, naturam minime movent. Viri ipsi ratione consummati, nec virtute exercitati, ubi natura paullo vehementius agitata fuerit, impotentes animo evadunt, nec minus perturbantur, atque transversum aguntur, quam cetera omnia animantia. Quo argumento evidentissime demonstratur, naturam humanam, præsertim in corrupta natione, sine interiori quodam, & potente supremæ causæ auxilio, etiam ubi vera quadam intelligit, minime tamen esse aptam ad agendum, ac ita agendum, ut cum fine suo consentiat perfecte. Eodem argumento imbecillitatem nostram cognoscere docemur, atque nobis minime fidentem, in Deo spem nostram collocare. Neque interea velim hac nos doctrina ad nostram pigritiam alendam ita abuti, ac ita in Deum omnem animi nostri curam avertere, ut nihil ipsi conemur, non magis quam stulti lapides: nam id & cum natura pugnat humana, & divinis legibus non solum adversatur, sed injurium est. Tota potius naturæ nostræ vis, quantulacumque ea est, adhibenda est, quo tantum ducem digne sectemur.

§. 11. Ingenium, seu natura & temperies ad virtutem moralem duo potissimum confert. Primum facultatem, seu aptitudinem ad virtutem excipiendam; alias enim virtutem numquam assequeremur. Secundum impetum, & inclinationem erga virtutem, quæ aptitudinis illius naturalis quædam perfectio est. Hæc autem inclinatio duplex est. Una omnibus communis, minus tamen vehemens, quam *amorem honestatis* dicere possis. Est hæc in omnibus hominibus, qui prava educa-

tio-

tione non sint efferati. Nemo enim est, qui non aliquando amore hoc honesti ac justii tangatur. Altera est peculiaris, & perfectior, quæ in iis tantum est, qui singulari naturæ bonitate sunt præditi, qua qui ornati nascuntur, eos ad virtutem natos, factosque dicimus. Pendet ea quidem plurimum ab educatione, sed non raro etiam a corporis temperamento. Nam educatio sine apto temperamento non magis utilis est ad virtutes quasdam intellectuales, œconomicas, civiles, quam terræ arenosæ cultura ad fruges.

§. 12. Tertia & quarta virtutis causæ sunt educatio, & exercitatio; educatione enim, & exercitatione, ut tenellæ plantæ continuata cultura ad fruges, ita natura nostra ad habitus virtuosos tandem inflectitur. Qui dixit, hominem civilem nihil esse aliud, nisi habituum congeriem educatione, & exercitatione contractorum, dignum philosopho verbum pronunciauit. Scilicet homo naturæ tam differt a civili, quam animal, ut ita dicam, ab homine. Sed ad educationem, & exercitationem conferunt plurimum præcepta doctrinæ, quæ quinta sunt virtutis causa. Ea enim præcepta, si attente excipiantur & recolantur sæpissime ita, ut in succum, & sanguinem convertantur, tantam vim obtinent ad naturam perficiendam, & promovendam, ut altera esse videantur natura. Sed de his nunc accuratius edifferamus.

§. 13. Præcepta ei observanda, qui se ad virtutem excitare, & exercere vult, duorum sunt generum alia generalia, alia specialia. Specialia virtutum præcepta in iis Ethicæ locis, si vita suppetet, trademus, in quibus de officiis hominum disputabimus (a). Generalia tantum hic proponemus.

§. 14. Primum præceptum est, ut divinum auxilium, quo ad virtutem colendam vires recipiamus, assiduis precibus imploremus. Nam & prima causa virtutis effectrix est Deus, ut supra demonstratum est, & *timor Dei initium sapientiæ* in divinis Scripturis appellatur. Hoc, scilicet se ita componere, ut perpetuo Deo,

(a) Vide interim xv. part. hujus operis.

Deo, mundique ordini, quæ prima & generica ejus lex est, congruenter vivamus, magna certe ac prima virtus est & sapientia. Quo in loco adnotandum est, vocabulum *sapientia* non accipi theorice tantum pro scientia, & doctrina, sed practice, idest pro cognitione, & arte vitæ directrice. Quumque fieri possit, ut quis multiplici eruditione, & doctrina refertus nesciat interim recte vivere, fieri & illud potest, ut quis sit *doctus* ac eruditus, sed non *sapiens*, quia non virtutis alumnus.

§. 15. Secundum præceptum est, ut virtutis insignis pulchritudo, ac uberrimi fructus continenter ob oculos habeantur. Socrates dicere solebat, quod si honestas, & virtus vultum suum sine velo ostenderet, incredibiles in nobis amoris flammæ accenderet. Inter fructus vero virtutis præcipui sunt I. animi tranquillitas, quæ a sola virtute proficiscitur, ut in superiori capite demonstratum est, II. vera laus, & gloria, quæ non a vitiiis, sed a sola virtute expectari potest, etiam in hac morum pravitate, qua plerique omnes sumus, III. vera utilitas quandoquidem vitia utilitatem mentiri possunt, veram præstare nequeant, ut si aliquando contingat, esse fortunata, numquam tamen sunt tuta: est enim ita natura comparatum, ut quo vitii regnum latius propagatur, eo vitiosi homines minus sui sint securi, IV. vera nobilitas; nobilitas enim ex virtute primum nata est, & in virtute posita est *essentialiter*, ut qui avita nobilitate gloriantur, ipsi omni virtute vacui, nobilium magis filii, quam nobiles dicendi sint, V. tandem virtus magnum hoc beneficium secum affert, ut amorem etiam a barbaris extundet: hinc præclarum illud Tullii, *virtus etiam in hoste diligitur*. Id quod divino naturæ systemate fit: nam vir frugi nemini injurius est, nemini quidquam nec infert, nec excogitat mali: contra in omnes est humanus, ac benignus: misericors: socius denique ac amicus omnium. Nulli igitur bilem movet: nullius irritat naturam. Ecquæ autem tanta barbaries esse potest, ut ultro hunc hominem laceffit? Quod si qui disantur virtuosus, quos ulli mortalium odio unquam ha-

buc-

bucere, aut habeant, hos ego nunquam plene virtuosos dixerim: defuit scilicet plurimis modestia virtutis: alius prudentia: nonnullis fortitudo: ac plerosque nimius sui amor virtutis prætextu decepti.

16. Tertium præceptum est, ut non mediocria tantum, aut factu faciliora, in virtute tibi proponas sequenda, sed ad summum ejus fastigium, ac virtutem, quæ dicitur heroica, semper adspires, quod nisi feceris, vix in extrema ejus parte hæbebis. Imitandi sunt armorum duces, qui etiam dum orbem terræ populantur, falsæ gloriæ adspectu moti, semper eos sibi imitandos proponunt, qui summi fuere, velut olim Alexander Herculem, & Achillem, Cæsar Alexandrum. Eodem quoque modo tu in vita honesta, & virtuosa perfectissimos velut exemplaria vitæ tibi exhibeas ad imitandum. Revocat nos ad id præceptum Christus servator noster: *estote, inquit, perfecti, sicut pater vester, qui in calis est*, qui omnia mundi entia, singula pro sui natura, sua benignitate respicit.

§. 17. Quartum præceptum est, ut vitia omnia vivis coloribus perpetuo menti depingamus, atque assuescamus exhorreere. Dicit enim vix potest, quantam vim conferat ad virtutem constabiliendam horror vitiorum. Noscere in primis id debent educatores infantium; ac horrificis exemplis vitia illis describere, & sapissime vitiorum infelices exitus demonstrare. Sic enim habendum est, neminem esse posse virtuosum, qui horrore vitii animum spoljaverit. Pudor *sepimentum virtutis* dicitur eleganter a Platone. Præclare Horatius, *virtus est vitium fugere, & sapientia prima stultitia caruisse*.

§. 18. Quintum præceptum est, ut ab eo vitio, quod magis virtuti adversatur, longius discedamus, & in contrariam partem quodammodo nos inflectamus. Esse vero eidem virtuti vitia multa contraria, atque alia magis, quam alia adversari, omni dubio caret. Præcepti ratio est, quod si nos vitiiis aliquibus obnoxios esse contingat, quam minimis, & minus perniciosus obnoxii simus, atque de malis minima habeamus, quod inter corruptos homines, bonitatis species quæ-